

Datum van inontvangstneming : 11/06/2020

Zaak C-187/20

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

28 april 2020

Verwijzende rechter:

Landgericht Ravensburg (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

31 maart 2020

Verzoekende partijen

JL

DT

Verwerende partijen:

BMW Bank GmbH

Volkswagen Bank GmbH

Voorwerp van de procedure in het hoofdgeding

Kredietovereenkomsten voor consumenten – Verplichte informatie – Richtlijn 2008/48/EG – Herroepingsrecht – Informatie over de mogelijkheid van buitengerechtelijke geschillenbeslechting – Verval van het herroepingsrecht – Rechtsmisbruik

Voorwerp en rechtsgrondslag van de prejudiciële vraag

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

1. Moet artikel 10, lid 2, onder a), van richtlijn 2008/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2008 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten en tot intrekking van richtlijn 87/102/EEG van de Raad, aldus worden uitgelegd dat met betrekking tot het soort krediet in voorkomend geval moet worden vermeld dat het om een gelieerde kredietovereenkomst en/of om een kredietovereenkomst van bepaalde duur gaat?
2. Moet artikel 10, lid 2, onder d), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat in de contractuele voorwaarden voor een kredietopneming bij gelieerde kredietovereenkomsten ten behoeve van de financiering van een koopobject moet worden vermeld dat de kredietnemer door de uitbetaling van het geleende bedrag aan de verkoper wordt bevrijd van zijn verplichting tot betaling van de koopprijs en dat de verkoper het gekochte object aan hem moet leveren indien de koopprijs volledig betaald is?
3. Moet artikel 10, lid 2, onder l), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat:
 - a) de bij het sluiten van de kredietovereenkomst geldende verdragingsrentevoet in absolute cijfers moet worden meegedeeld, althans op zijn minst de geldende referentierentevoet (in dit geval de basisrente volgens § 247 BGB) aan de hand waarvan de geldende verdragingsrentevoet kan worden vastgesteld door een opslag (in casu van vijf procentpunten overeenkomstig § 288, lid 1, tweede volzin, BGB)?
 - b) concrete informatie moet worden gegeven over het mechanisme voor de aanpassing van de verdragingsrentevoet, althans op zijn minst moet worden verwezen naar de nationale bepalingen waaruit de aanpassing van de verdragingsrentevoet kan worden afgeleid (§ 247, § 288, lid 1, tweede volzin, BGB)?
4.
 - a) Moet artikel 10, lid 2, onder r), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de kredietovereenkomst een concrete, voor de consument begrijpelijke methode voor de vaststelling van de aflossingsboete moet bevatten, zodat de consument het bedrag van de aflossingsboete op zijn minst bij benadering kan berekenen?
 - b) Ingeval de voorgaande vraag a) bevestigend moet worden beantwoord:

verzetten artikel 10, lid 2, onder r), en artikel 14, lid 1, tweede volzin, van richtlijn 2008/48/EG zich tegen een nationale regeling volgens welke, in geval van onvolledige informatie in de zin van artikel 10, lid 2, onder r), van die richtlijn, de herroepingstermijn niettemin ingaat bij het sluiten van de overeenkomst en daardoor enkel het recht van de kredietgever op een vergoeding voor de vervroegde aflossing van het krediet vervalt?

5. Moet artikel 10, lid 2, onder s), van richtlijn 2008/48 aldus worden uitgelegd:

a) dat in de kredietovereenkomst ook de in het nationale recht geregelde rechten van beëindiging van de partijen bij de kredietovereenkomst, in het bijzonder ook het recht van de kredietnemer tot beëindiging wegens gewichtige redenen als bedoeld in § 314 BGB in het geval van kredietovereenkomsten van bepaalde duur, moeten worden vermeld en dat uitdrukkelijk moet worden verwezen naar de bepaling waarin dit recht tot beëindiging is vastgesteld?

b) Ingeval de voorgaande vraag a) ontkennend moet worden beantwoord:

dat het [artikel] zich niet verzet tegen een nationale regeling die bepaalt dat het noemen van een nationaal bijzonder recht van beëindiging een verplichte vermelding in de zin van artikel 10, lid 2, onder s), van richtlijn 2008/48/EG is?

c) dat in de kredietovereenkomst bij alle rechten van beëindiging van de partijen bij de kredietovereenkomst moet worden gewezen op de respectieve vorm- en termijnvereisten voor de beëindigingsverklaring bij de uitoefening van het recht van beëindiging?

6. Moet artikel 10, lid 2, onder t), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de kredietovereenkomst de wezenlijke vormvereisten voor het indienen van een klacht en/of het instellen van beroep in een buitengerechtelijke klachten- en/of beroepsprocedure moet bevatten? Dient te worden geoordeeld dat het in dit verband niet volstaat dat daarvoor wordt verwezen naar een regeling voor buitengerechtelijke klachten- en/of beroepsprocedures die kan worden gedownload via het internet?

7. Is het bij een kredietovereenkomst voor consumenten uitgesloten dat de kredietgever zich met betrekking tot de uitoefening van het herroepingsrecht door de consument, krachtens artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG, beroept op het verval van dat recht,

- a) wanneer verplichte informatie, als bedoeld in artikel 10, lid 2, van richtlijn 2008/48/EG, noch zoals voorgeschreven in de kredietovereenkomst is opgenomen, noch achteraf op de voorgeschreven wijze is verstrekt en bijgevolg de herroepingstermijn als bedoeld in artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48/EG niet is ingegaan?
- b) Ingeval de voorgaande vraag a) ontkennend moet worden beantwoord:

wanneer het verval van recht voornamelijk is gebaseerd op het tijdsverloop sinds het sluiten van de overeenkomst en/of op de volledige uitvoering van de overeenkomst door beide partijen bij de overeenkomst en/of op het beschikken van de kredietgever over het terugontvangen bedrag van de lening of op de teruggave van de kredietgaranties en/of (in het geval van een met de kredietovereenkomst gelieerde koopovereenkomst) op het gebruik of de vervreemding van het door de consument gefinancierde object, maar de consument in het relevante tijdvak en bij het ontstaan van de relevante omstandigheden niet op de hoogte was van het voortbestaan van zijn herroepingsrecht en voor zijn onwetendheid evenmin verantwoordelijk is, en de kredietgever ook niet ervan kon uitgaan dat de consument deze kennis bezit?

8. Is het bij een kredietovereenkomst voor consumenten uitgesloten dat de kredietgever zich met betrekking tot de uitoefening van het herroepingsrecht door de consument, krachtens artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG, beroept op misbruik van recht,
- a) wanneer verplichte informatie, als bedoeld in artikel 10, lid 2, van richtlijn 2008/48/EG, noch zoals voorgeschreven in de kredietovereenkomst is opgenomen, noch achteraf op de voorgeschreven wijze is verstrekt en bijgevolg de herroepingstermijn als bedoeld in artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48/EG niet is ingegaan?
 - b) Ingeval de voorgaande vraag a) ontkennend moet worden beantwoord:

wanneer het misbruik van recht voornamelijk is gebaseerd op het tijdsverloop sinds het sluiten van de overeenkomst en/of op de volledige uitvoering van de overeenkomst door beide partijen bij de overeenkomst en/of op het beschikken van de kredietgever over het terugontvangen bedrag van de lening of op de teruggave van de kredietgaranties en/of (in het geval van een met de kredietovereenkomst gelieerde koopovereenkomst) op het

gebruik of de vervreemding van het door de consument gefinancierde object, maar de consument in het relevante tijdvak en bij het ontstaan van de relevante omstandigheden niet op de hoogte was van het voortbestaan van zijn herroepingsrecht en voor zijn onwetendheid evenmin verantwoordelijk is, en de kredietgever ook niet ervan kon uitgaan dat de consument deze kennis bezit?

Aangehaalde bepalingen van Unierecht

Richtlijn 2008/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2008 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten en tot intrekking van richtlijn 87/102/EEG van de Raad (hierna: „richtlijn 2008/48”), in het bijzonder artikel 10, lid 2, onder a), d), l), r), s) en t)

Aangehaalde nationale bepalingen

Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (Duitse wet tot invoering van het burgerlijk wetboek; hierna: „EGBGB”), artikel 247, §§ 3, 6 en 7

Bürgerliches Gesetzbuch (Duits burgerlijk wetboek; hierna: „BGB”), in het bijzonder §§ 242, 247, 288, 314, 355, 356b, 357, 357a, 358, 492, 495

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure

- 1 Aan de prejudiciële verwijzing in de zaak C-187/20 liggen twee gevoegde procedures ten grondslag.
- 2 In de zaak JL/BMW Bank heeft JL, verzoeker, met de BMW Bank, verweerster, een leningsovereenkomst gesloten voor een nettobedrag van 24 401,84 EUR dat moest worden gebruikt voor de aankoop van een voertuig voor privégebruik. In de overeenkomst wordt niet gepreciseerd om welk soort lening het gaat. In de Europese standaardinformatie inzake consumentenkrediet, die aan de overeenkomst is gehecht en bestanddeel van de overeenkomst is geworden, wordt met betrekking tot het soort krediet enkel het volgende uiteengezet: „Termijnkrediet met gelijkblijvende maandelijkse termijnen en een vaste rentevoet”. Met betrekking tot de uitbetaling van het bedrag van de lening bevat de overeenkomst, in de rubriek „Belangrijke informatie”, voor de kredietnemer de vermelding dat dit bedrag aan de verkoper wordt uitbetaald bij de levering van het voertuig.
- 3 Met betrekking tot de verdragingsrentevoet bevat de leningsovereenkomst de volgende informatie: „Wanneer de kredietnemer [...] zijn betalingsverplichtingen niet nakomt, wordt verdragingsrente ten belope van vijf procentpunten boven de betreffende basisrente per jaar in rekening gebracht. De basisrente wordt telkens

op 7 januari en 7 juli van een jaar bepaald en door de Deutsche Bundesbank (Duitse nationale bank) in de Bundesanzeiger (Duitse staatscourant) bekendgemaakt.”

- 4 Met betrekking tot een eventuele aflossingsboete bepaalt de leningsovereenkomst het volgende: „In geval van een vervroegde aflossing [...] kan de bank overeenkomstig § 502 BGB een passende vergoeding van de rechtstreeks met de vervroegde aflossing verband houdende schade verlangen. De schade wordt berekend overeenkomstig de door het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland) vastgestelde financieel rekenkundige randvoorwaarden, die in het bijzonder een tussentijds veranderde hoogte van de rentevoet, de voor het krediet oorspronkelijk overeengekomen aflossingen, de winstderving van de bank en de door de vervroegde aflossing gespaarde risico-opslag en administratieve kosten in aanmerking nemen, alsmede overeenkomstig de extra administratieve lasten die gepaard gaan met de vervroegde aflossing (administratievergoeding)”.
- 5 Met betrekking tot een eventuele vervroegde beëindiging van de leningsovereenkomst staat in de leningsvoorwaarden weliswaar dat het recht van de kredietnemer om de overeenkomst te beëindigen wegens gewichtige redenen onverlet blijft. Er wordt echter niet op gewezen dat ter zake § 314 BGB van toepassing is en evenmin wordt aangegeven dat beëindiging op grond van § 314, lid 3, BGB binnen een redelijke termijn moet plaatsvinden.
- 6 Wat een eventuele procedure voor de ombudsman betreft wordt in de leningsovereenkomst verwezen naar de mogelijkheid om geschillen met de bank te beslechten via de ombudsman van de particuliere banken. Dit wordt nader geregeld in het „reglement voor de procesvoering betreffende de beslechting van klachten van cliënten in de Duitse banksector”, dat op verzoek ter beschikking wordt gesteld of dat kan worden geraadpleegd op de website van het Bundesverband der Deutschen Banken eV (Duitse bankfederatie), www.bdb.de. De klacht moet schriftelijk worden ingediend bij de dienst die belast is met klachtenbehandeling bij het Bundesverband deutscher Banken.
- 7 De koopprijs van het voertuig bedroeg 23 500 EUR. Verzoeker deed een aanbetaling van 1 000 EUR aan de verkoopster (een autobedrijf) en financierde het resterende bedrag van 22 500 EUR, evenals de drie eenmalige verzekeringspremies van in totaal 1 901,84 EUR, via voornoemde lening. Verweester heeft voor de voorbereiding en sluiting van de leningsovereenkomst gebruikgemaakt van de medewerking van de verkoopster die als bemiddelaar optrad. Voorts werd in de leningsovereenkomst vastgelegd dat verzoeker de lening ten bedrage van 25 814,98 EUR (nettobedrag van de lening van 24 401,84 EUR verhoogd met rente ten belope van 1 413,14 EUR) vanaf 5 mei 2017 moest terugbetalen middels 47 gelijkblijvende maandelijkse termijnen van elk 309,25 EUR en een laatste termijn van 11 280 EUR op 5 april 2021. Bij brief van 13 juni 2019 heeft verzoeker zijn wilsverklaring, die ten grondslag lag aan de totstandkoming van de kredietovereenkomst, herroepen.

- 8 Verzoeker is van mening dat de herroeping geldig is, aangezien de herroepingstermijn niet is ingegaan omdat verplichte informatie ontbrak. Verzoeker vordert de vaststelling dat hij door zijn herroeping op 13 juni 2019 geen rente en aflossingen meer verschuldigd is krachtens de leningsovereenkomst van 4 mei 2017.
- 9 Verweerster acht de vordering ongegrond, aangezien zij alle wettelijk verplichte informatie naar behoren heeft verstrekt aan verzoeker en deze laatste de herroeping te laat heeft verricht. Bovendien voert verweerster aan dat sprake is van verval van recht en dat die uitoefening van het herroepingsrecht rechtsmisbruik vormt.
- 10 In de zaak DT/Volkswagen Bank komen de feiten in wezen overeen met die in de eerste zaak. Ook hier wordt niet gepreciseerd om welk soort lening het gaat. De leningsovereenkomst bevat echter op de eerste bladzijde de volgende informatie: „Met betrekking tot de overeenkomst gelden voorts de genoemde leningsvoorwaarden [...]”. In de aan verzoeker overhandigde Europese standaardinformatie wordt ten aanzien van het soort krediet het volgende vermeld: „Annuïteitenlening met een gesecuritiseerd teruggaverecht (gelijkblijvende maandelijkse termijnen en een hogere laatste termijn)”. Wat de uitbetaling van het bedrag van de lening betreft, staat in de kredietovereenkomst dat dit bedrag moet worden uitbetaald aan de verkoper.
- 11 Met betrekking tot de verdragingsrentevoet bevat de leningsovereenkomst de volgende informatie: „Na niet-naleving van de overeenkomst zullen wij u de wettelijke verdragingsrente in rekening brengen. De jaarlijkse verdragingsrentevoet bedraagt 5 procentpunten boven de betreffende basisrente.” Bovendien luidt de aan verzoeker ter beschikking gestelde Europese standaardinformatie inzake consumentenkrediet als volgt: „De jaarlijkse verdragingsrentevoet bedraagt 5 procentpunten boven de betreffende basisrente. De basisrente wordt bepaald door de Deutsche Bundesbank en telkens op 1 januari en 1 juli van elk jaar vastgelegd.”
- 12 Wat een eventuele aflossingsboete betreft bevat de leningsovereenkomst onder meer de volgende informatie: „Voor de rechtstreeks met de vervroegde aflossing verband houdende schade kan de bank een passende vergoeding verlangen. De bank zal de schade berekenen aan de hand van de door het Bundesgerichtshof vastgestelde financieel rekenkundige randvoorwaarden, die in het bijzonder een tussentijds veranderde hoogte van de rentevoet, de voor het krediet oorspronkelijk overeengekomen aflossingen, de winstderving van de bank en de extra administratieve lasten die gepaard gaan met de vervroegde aflossing (administratievergoeding) in aanmerking nemen, alsmede de door de vervroegde aflossing gespaarde risico-opslag en administratieve kosten.”
- 13 De leningsovereenkomst bevat geen enkele verwijzing naar het krachtens het nationale recht bij langdurige schuldovereenkomsten geldende recht van de kredietnemer om deze volgens § 314 BGB te beëindigen wegens gewichtige redenen. Evenmin wordt melding gemaakt van de procedure die de kredietnemer

moet volgen om de overeenkomst te beëindigen (met name wat betreft de vorm en de termijn). Wel wordt gepreciseerd onder welke voorwaarden voor de kredietgever een recht van beëindiging wegens gewichtige redenen bestaat, maar niet in welke vorm en met welke termijn.

- 14 Wat de mogelijkheid van een procedure bij de ombudsman betreft, wordt ook in dit geval erop gewezen dat de bank deelneemt aan de geschillenprocedure van de „Ombudsman van de particuliere banken”, het bemiddelingsorgaan voor consumenten (www.bankenombudsmann.de). Deze procedure wordt nader geregeld in het „Reglement voor de procesvoering betreffende de beslechting van klachten van cliënten in de Duitse banksector”, dat op verzoek ter beschikking wordt gesteld of dat kan worden geraadpleegd op het internet, op de webpagina www.bankenverband.de. De klacht moet in tekstvorm (bijv. per brief, fax, e-mail) worden ingediend bij de met de klachtenbehandeling belaste dienst bij het Bundesverband deutscher Banken e.V.
- 15 In casu moest de lening worden afgelost tot 1 april 2020. De herroeping werd meegedeeld bij brief van 12 januari 2019.
- 16 Verzoeker is van mening dat de herroeping geldig is, aangezien de herroepingstermijn niet is ingegaan wegens het ontbreken van voorgeschreven informatie. Verzoeker vordert van verweerster om hem, na de restitutie van het door hem gekochte voertuig, de tot aan de terechtzitting betaalde 43 termijnen ten bedrage van in totaal 17 012,95 EUR terug te betalen. Voorts vordert verzoeker dat voor recht wordt verklaard dat hij geen uit de leningsovereenkomst voortvloeiende rente of aflossingen verschuldigd is. Bovendien verzoekt hij om vergoeding van zijn buitengerechtigde advocaatkosten.
- 17 Verweerster beroept zich subsidiair op haar retentierecht wegens haar vermeende recht op betaling van de rente tot de datum van de teruggave van het voertuig. Voorts is verweerster van mening dat verzoeker de waardevermindering van het voertuig moet vergoeden die is ontstaan door het gebruik ervan.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzingsbeslissing

- 18 Het slagen van de vorderingen hangt af van de geldigheid van de betreffende beëindiging van de leningsovereenkomsten en van de vraag of de betrokken kredietgever zich in voorkomend geval kan beroepen op het verval van het herroepingsrecht dan wel de uitoefening ervan misbruik van recht oplevert.
- 19 Voor de geldigheid van de betrokken herroepingsverklaring van verzoeker is vereist dat de in § 355, lid 2, eerste volzin, BGB vastgestelde herroepingstermijn van twee weken nog niet was verstreken op het moment van de herroeping. Ingevolge § 356b, lid 2, eerste volzin, BGB begint de herroepingstermijn niet te lopen wanneer de door § 492, lid 2, en artikel 247, §§ 6 tot en met 13 EGBGB verplicht gestelde informatie niet volledig in de kredietovereenkomst is opgenomen. In dat geval gaat de termijn van § 356b, lid 2, tweede volzin, BGB

pas in wanneer de verplichte informatie alsnog wordt verstrekt. In de onderhavige zaken moet met name worden aangenomen dat de verstrekte informatie onvolledig is wanneer ten minste één van de bij artikel 10, lid 2, onder a), d), l), r), s) en t), van richtlijn 2008/48 opgelegde verplichte vermeldingen niet in de kredietovereenkomst is opgenomen zoals dit is voorgeschreven.

- 20 Zelfs indien in casu de wederzijdse verbintenissen uit overeenkomst op het tijdstip van de herroeping grotendeels reeds waren nagekomen, kan een herroeping in beginsel nog worden toegestaan, aangezien het Duitse recht met betrekking tot kredietovereenkomsten voor consumenten niet voorziet in het verval van het herroepingsrecht. De nationale wetgever heeft bewust voor een herroepingsrecht voor onbepaalde tijd gekozen.
- 21 Het is niet uitgesloten dat de kredietgevers in de onderhavige zaken met succes kunnen aanvoeren dat sprake is van verval dan wel misbruik van de uitoefening van het herroepingsrecht. Nagegaan moet evenwel worden welke voorwaarden volgens het Unierecht gelden voor het opwerpen van verval dan wel misbruik van recht tegen de uitoefening van het herroepingsrecht als bedoeld in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48.
- 22 De verwijzende rechter preciseert met betrekking tot de afzonderlijke prejudiciële vragen hetgeen volgt.
- 23 Eerste vraag: hoe moet artikel 10, lid 2, onder a), van richtlijn 2008/48 worden opgevat voor zover daarin is bepaald dat de kredietovereenkomst op duidelijke en beknopte wijze het soort krediet moet vermelden. In de nationale rechtspraak en rechtsleer wordt deze vraag verschillend beantwoord. Volgens de verwijzende rechter dient te worden onderzocht hoe deze vraag moet worden beantwoord in het licht van het Unierecht.
- 24 Het zou enerzijds kunnen volstaan dat de aflossing in termijnen en de vaste rente worden vermeld. Het Bundesgerichtshof is van oordeel dat deze uitlegging van richtlijn 2008/48 de enige juiste is, zonder dat ruimte voor redelijke twijfel daarover bestaat. Anderzijds zou uit de opzet van de regeling kunnen worden afgeleid dat, wat het soort krediet betreft, ook moet worden vermeld dat het om een gelieerde kredietovereenkomst gaat, daar artikel 3, onder n), van richtlijn 2008/48 een gelieerde kredietovereenkomst omschrijft als een speciaal type kredietovereenkomst en artikel 15 van die richtlijn voorziet in bijzondere rechtsgevolgen indien er sprake is van een gelieerde kredietovereenkomst. Evenzo zou uit de samenhang van de relevante bepalingen kunnen worden afgeleid dat uitdrukkelijk moet worden gepreciseerd of het om het een leningsovereenkomst van bepaalde dan wel onbepaalde duur gaat, aangezien artikel 13 van richtlijn 2008/48 specifieke regels bevat voor kredietovereenkomsten met een onbepaalde looptijd.
- 25 Tweede vraag: hoe moet artikel 10, lid 2, onder d), van richtlijn 2008/48 worden opgevat voor zover daarin is bepaald dat de kredietovereenkomst op duidelijke en

beknpte wijze de voor de kredietopneming geldende voorwaarden dient te vermelden. De verwijzende rechter acht het onder meer problematisch dat in de twee kredietovereenkomsten niet wordt vermeld dat, nadat het geleende bedrag aan de verkoper is overgemaakt, de verplichting van de koper tot betaling van de aankoopprijs jegens de verkoper vervalt ten belope van dat bedrag en dat de koper, nadat de koopprijs volledig is betaald, de verkoper om afgifte van het gekochte voertuig kan verzoeken. Hij merkt echter op dat de wijze waarop artikel 10, lid 2, onder d), van richtlijn 2008/48 moet worden uitgelegd, in de nationale rechtspraak en rechtsleer niet uniform wordt beantwoord.

- 26 Het zou enerzijds kunnen volstaan dat bij de betaling van het bedrag van de lening aan een derde aan de consument louter wordt medegedeeld aan wie het kredietbedrag wordt uitbetaald. Anderzijds zou de formulering in artikel 10, lid 2, onder d), van richtlijn 2008/48 ook aldus kunnen worden uitgelegd dat, indien het een gelieerde kredietovereenkomst betreft die is gesloten voor de financiering van een voertuig, de consument moet worden geïnformeerd over de prestaties die hij in plaats van het bedrag van de lening verkrijgt, namelijk dat hij bevrijd wordt van zijn verplichting tot betaling van de aankoopprijs ten belope van het bedrag dat aan de verkoper is uitbetaald en dat hij (indien de aankoopprijs volledig is betaald) de verkoper kan verzoeken om hem het gekochte product te leveren.
- 27 Derde vraag: hoe moet artikel 10, lid 2, onder l), van richtlijn 2008/48 worden opgevat voor zover daarin is bepaald dat de kredietovereenkomst op duidelijke en beknopte wijze dient te verwijzen naar de in geval van betalingsachterstand toepasselijke rentevoet zoals deze op het tijdstip van het sluiten van de kredietovereenkomst geldt en onder welke voorwaarden die rentevoet kan worden gewijzigd.
- 28 Het zou kunnen volstaan dat de inhoud van de nationale wettelijke regeling inzake verdragingsrente (in het onderhavige geval § 288, lid 1, tweede volzin, BGB) in de overeenkomst wordt opgenomen. De verwijzende rechter merkt op dat het Bundesgerichtshof deze uitlegging van richtlijn 2008/48 in een beslissing van februari 2020 juist heeft geacht, zonder dat dienaangaande ruimte voor redelijke twijfel bestaat.
- 29 Volgens de verwijzende rechter is die benadering van artikel 10, lid 2, onder l), van richtlijn 2008/48 evenwel niet overtuigend. De in de richtlijn opgenomen bijzin „de op het tijdstip van het sluiten van de kredietovereenkomst geldende rentevoet” en het vereiste van duidelijkheid en beknoptheid zouden ervoor kunnen pleiten dat de op dat tijdstip geldende verdragingsrentevoet zo nauwkeurig mogelijk moet worden vermeld, dat wil zeggen in absolute procentpunten, of dat ten minste de volgens § 247 BGB geldende basisrentevoet in absolute cijfers moet worden medegedeeld, aangezien in dat geval de eigenlijke verdragingsrentevoet door de consument met een eenvoudige rekensom (+ 5 procentpunten) kan worden berekend. Het is wellicht ook aangewezen om het mechanisme van de aanpassing van de verdragingsrente te verduidelijken, namelijk dat de verdragingsrentevoet naar nationaal recht op grond van § 247 en § 288, lid 1, BGB

vijf procentpunten hoger ligt dan de basisrente die halfjaarlijks wordt bekendgemaakt door de Deutsche Bundesbank.

- 30 Bovendien merkt de verwijzende rechter op dat uit het feit dat de richtlijngever de verdragingsrente – anders dan het jaarlijks kostenpercentage in artikel 3, onder i), van richtlijn 2008/48 – in artikel 3 van die richtlijn niet heeft gedefinieerd, niets kan worden afgeleid wat de doorslaggevende vraag betreft of de verdragingsrentevoet als absoluut cijfer moet worden vermeld. Het is immers ook zonder wettelijke definitie in de richtlijn volstrekt duidelijk dat ook de verdragingsrentevoet als jaarlijks percentage wordt uitgedrukt. De relevante uitleggingsvraag luidt in dit verband daarentegen of het volstaat dat wordt verwezen naar een elders bekendgemaakte referentierentevoet of dat de consument in kennis moet worden gesteld van een precies rentepercentage zoals dit geldt op het tijdstip waarop de overeenkomst wordt gesloten.
- 31 Vierde vraag onder a): hoe moet artikel 10, lid 2, onder r), van richtlijn 2008/48, worden opgevat voor zover daarin is bepaald dat de informatie over het recht van de kredietgever op een vergoeding en de wijze waarop deze vergoeding wordt vastgesteld, op duidelijke en beknopte wijze dient te worden vermeld.
- 32 Die bepaling kan aldus worden verstaan is dat, ter verduidelijking van de wijze waarop de verschuldigde vergoeding wordt vastgesteld, moet worden uitgegaan van de beginselen die ter zake in de rechtspraak zijn geformuleerd en van de berekeningsfactoren die daarbij in aanmerking moeten worden genomen, zonder een specifieke berekeningsmethode op te leggen. In een beslissing van februari 2020 oordeelt het Bundesgerichtshof dat deze uitlegging van richtlijn 2008/48 de enige juiste is, zonder dat in dit verband nog enige ruimte voor redelijke twijfel bestaat. De verwijzende rechter acht deze uitlegging echter niet overtuigend en refereert onder meer aan overweging 39 van de richtlijn.
- 33 Indien vraag 4, onder a), bevestigend wordt beantwoord, moet ook een antwoord worden gegeven op vraag 4, onder b), namelijk of artikel 10, lid 2, onder r), en artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48 zich verzetten tegen een nationale regeling op grond waarvan, in geval van onvolledige informatie in de zin van artikel 10, lid 2, onder r), van deze richtlijn, de herroepingstermijn niettemin een aanvang neemt op de datum van de sluiting van de overeenkomst en enkel het recht van de kredietgever op een vergoeding komt te vervallen. Ook dit is omstreden in de nationale rechtspraak en rechtsleer. Volgens de enen wordt de onvolledigheid van de informatie over de berekening van de aflossingsboete uitsluitend bestraft met het verval van het recht op die aflossingsboete. Volgens de anderen is dit onvereenigbaar met artikel 10, lid 2, onder r), van richtlijn 2008/48. De verwijzende rechter schaaft zich achter deze laatste opvatting en baseert zich daarvoor op overweging 39 van richtlijn 2008/48.
- 34 Vijfde vraag: hoe moet artikel 10, lid 2, onder s), van richtlijn 2008/48 worden opgevat voor zover daarin is bepaald dat de procedure voor de uitoefening van het recht van beëindiging van de kredietovereenkomst op duidelijke en beknopte

wijze dient te worden vermeld. Deze bepaling zou enerzijds aldus kunnen worden uitgelegd dat de richtlijngever op nationaal niveau geregelde opzeggingsrechten bewust onverlet heeft willen laten, en dat de consument alleen moet worden geïnformeerd over de rechten van beëindiging van de overeenkomst die in de richtlijn zelf zijn opgenomen. Dit zou in het bijzonder voortvloeien uit de in overweging 8 van richtlijn 2008/48 genoemde doelstelling volgens welke het vrije verkeer van kredietaanbiedingen voor zowel kredietgevers als kredietnemers optimaal moet kunnen functioneren. Het Bundesgerichtshof acht deze uitlegging evident.

- 35 Anderzijds zou de in overweging 8 van richtlijn 2008/48 eveneens benadrukte doelstelling om de consument voldoende bescherming te bieden op de markt kunnen verlangen dat ook informatie wordt verstrekt over de nationale rechten van beëindiging en de hiervoor geldende formele vereisten. Volgens de verwijzende rechter pleiten daarvoor de overwegingen 24 en 31 van deze richtlijn.
- 36 Zesde vraag: hoe moet artikel 10, lid 2, onder t), van richtlijn 2008/48 worden opgevat voor zover daarin is bepaald dat de kredietovereenkomst op duidelijke en beknopte wijze dient te vermelden of de consument gebruik kan maken van buitengerechtelijke klachten- en beroepsprocedures en zo ja, hoe hij die procedures kan inleiden.
- 37 Het zou kunnen volstaan dat met betrekking tot het indienen van klachten door consumenten wordt verwezen naar de beschrijving van die procedure op internet. Het Bundesgerichtshof acht dit in de reeds aangehaalde beslissing van februari 2020 toereikend. Inzonderheid gelet op de door de richtlijn vereiste duidelijkheid en beknoptheid kan het evenwel noodzakelijk zijn dat de formele voorwaarden voor de toegang tot geschillenbeslechting integraal in de kredietovereenkomst zelf worden weergegeven, teneinde de consument in staat te stellen duidelijk en zonder veel moeite vast te stellen hoe hij een dergelijke procedure kan inleiden met inachtneming van de gestelde ontvankelijkheidsvoorwaarden. Met name getuigt het mogelijksterwijs van onvoldoende duidelijkheid en beknoptheid indien met betrekking tot de omstandigheden waarin een klacht kan worden ingediend, wordt verwezen naar een uit meerdere bladzijden bestaande procedureregeling op internet, waarbij de consument eerst de relevante versie van die regeling moet opsporen en doornemen om de passage te vinden die betrekking heeft op de formele voorwaarden voor het inleiden van de betrokken klachtenprocedure.
- 38 Tevens is het mogelijksterwijs twijfelachtig om vooruitlopend te verwijzen naar een procedureregeling die pas in de toekomst, op het tijdstip van een eventuele latere klacht van de cliënt, van kracht zal zijn en waarvan de inhoud per definitie niet bekend is op het tijdstip waarop de overeenkomst wordt gesloten.
- 39 Met betrekking tot de zevende en de achtste vraag wordt verwezen naar de overeenkomstige overwegingen bij de gelijklopende vierde en vijfde vraag in de samenvatting van de prejudiciële verwijzing in zaak C-155/20.

- 40 Tot slot merkt de verwijzende rechter op dat ook een alleensprekende rechter bij een gerecht in eerste aanleg bevoegd is om het Hof prejudiciële vragen te stellen. Dat het Bundesgerichtshof bij beslissing van 11 februari 2020 met betrekking tot de derde vraag, de vierde vraag onder a) en de vijfde vraag heeft verklaard dat de juiste uitlegging van het Unierecht zo evident is dat daarover redelijkerwijze geen twijfel kan bestaan en het zich daarbij heeft beroepen op een „acte clair” in de zin van het arrest van Hof in de zaak CILFIT (arrest van 6 oktober 1982, CILFIT, C-283/81, EU:C:1982:335, punt 16), doet niet af aan die bevoegdheid. Indien de rechter, die niet in laatste aanleg uitspraak doet, van oordeel is dat op grond van de juridische beoordeling van de hogere rechter een beslissing zou kunnen worden genomen die in strijd is met het Unierecht, moet hij immers vrij kunnen beslissen of de vragen die twijfel bij hem oproepen, aan het Hof worden voorgelegd.
- 41 Bovendien wordt nog gewezen op de deels identieke vragen en de parallellen met de prejudiciële verwijzingen in de zaken C-33/20 en C-155/20 en wordt verzocht om de onderhavige zaak te voegen met die zaken.